

در فضایل انسانی مهندسان بخش دوم: طریقت

مهدی بهادری نژاد

دانشگاه صنعتی شریف

محمود یعقوبی

دانشگاه شیراز

چکیده: توسعه انسانی به منظور دستیابی به شادی واقعی و بهره‌مندی پایدار از منابع و داشتن ارتباطات سالم اجتماعی به خردمندی و توجه داشتن به هدف والای انسانی نیاز دارد. از آنجا که مهندسان در توسعه کشور جایگاه مهمی دارند، باید همراه با آموزش علوم و فنون مهندسی به ارزش‌های دیگر برای زندگی هدفمندتر آراسته شوند. در مقاله قبلی به ارزش فکر و خرد در امور برای مهندسان پرداخته شد، در این مقاله راه و روش کسب معرفت، چگونه زیستن و چگونه عمل کردن و چگونه شادتر زیستن تشریح و بیان شده است.

واژه‌های کلیدی: هدفمندی، توسعه انسانی، معرفت، شادمانی.

۱. در پرورش ارزش‌های انسانی

برای مهندسان شناخت علمی و فناوری به‌منظور بهره‌برداری و سازندگی با آگاهی و تعقل و سپس با طریقه عمل و انتخاب روش مرتبط است. در بخش اول که در باره ارزش‌های والای انسانی بود، به فضیلت خرد پرداخته شد [۱] و در این بخش به تأکید بر هدف و راه زندگی از دیدگاه انسانی و شادمان بودن پرداخته می‌شود.

بهترین دانش‌آموزان کشور رشته‌های مهندسی را برای ادامه تحصیل خود انتخاب می‌کنند. این دانشجویان پس از صرف حدود ۸۰۰۰ ساعت وقت و کسب معلومات مهندسی وارد بازار کار می‌شوند و با کسب درآمد بیشتر می‌توانند زندگی مرفهی داشته باشند؛ یعنی در طی فرایند آموزش حرفه مهندسی ما در حقیقت چگونگی استفاده از علوم تجربی را برای مرفه‌زندگی کردن به دانشجویان می‌آموزیم، ولی این دانشجویان نخبه کشور چگونه زیستن را در کجا باید فراگیرند؟ آیا نشان دادن هدف و راه زندگی از وظایف دانشکده‌های مهندسی - و سایر دانشکده‌ها - نیز می‌باشد؟ اگر چنین است، چگونه می‌توان آن را نشان داد؟

در ابتدا باید بحث کنیم که راه زندگی چیست و مهمتر از آن، هدف زندگی چیست؟ البته، تشخیص هدف و راه رسیدن به آن - یعنی تعیین راه زندگی - مخصوص دانشجویان مهندسی نیست، بلکه تمام دانشجویان و تمام جوانان کشور باید در باره آنها بیندیشند و آنها را برای خود روشن نمایند. ولی چون بحث ما در اینجا در باره آموزش مهندسی است، ما بحث خود را به دانشکده‌ها، استادان و دانشجویان مهندسی محدود می‌کنیم. وقتی هدف و راه زندگی مشخص شوند، معلوم می‌شود که در برنامه کنونی آموزش مهندسی باید چه تغییراتی بدهیم تا دانشجویان را در مسیر رسیدن به این هدف قرار دهیم.

۲. هدف زندگی

هدف از بودن روی زمین را اولین بار ادیان الهی برای انسان مشخص کرده‌اند. ادیان مختلف هدف آفرینش را لقاءالله [۲] یا بالارفتن معرفت و آگاهی انسان به اینکه در جهان فقط یک حقیقت بیشتر وجود ندارد، دانسته‌اند. اینکه ما درک کنیم و بپذیریم که آنچه را ما از طریق حوسا خود یا از طرق دیگر به آنها پی می‌بریم، تصاویر و تجلیات این حقیقت بیش نیستند [۲]؛ یعنی در پس این کثرت یک وحدت وجود دارد.

جالب اینجاست که هرچه آگاهی انسان از این حقیقت بالاتر رود و بیشتر شود، او بیشتر شاد می‌شود. بنابراین، می‌توانیم شادی او را با درجه آگاهی‌اش مرتبط بدانیم می‌توانیم این ارتباط را با رابطه

$$H = h + cA \quad (1)$$

مشخص کنیم. در این رابطه A معرف درجه آگاهی^۱ و H معرف شادی^۲، c یک ضریب تبدیل و h معرف شادی‌های کوچکی نظیر احساس پیشرفت کردن یا مورد قدردانی قرارگرفتن و غیره است. می‌توانیم به سمت راست معادله (۱) نگاه کنیم و بگوییم که ما برای بالا بردن درجه آگاهی خود از حقیقت وجود زنده هستیم یا به سمت چپ معادل توجه کنیم و بگوییم که ما برای شاد زیستن آفریده شده‌ایم؛ یعنی ما زنده هستیم که شاد باشیم [۳ و ۴].

۳. راه زندگی

با روشن شدن هدف زندگی و داشتن درایت و خردمندی، راه زندگی عبارت می‌شود از راهی که بتواند شادی ما را در طول حیاتمان پیشینه کند. بنابراین، آموزش مهندسی - یا آموزش هر حرفه دیگر - باد اولاً هدف زندگی را نشان دهد و ثانیاً راه زندگی را به دانشجویان بنمایاند. این ویژگی نه تنها برای خود مهندسان مطلوب است، بلکه با توجه به جایگاه مهندسان در کشور برای شادی جامعه و ایجاد محیطی مطلوب نیز مؤثر خواهد بود.

جالب است توجه کنیم که تقریباً تمام فعالیت‌های بشر برای شاد زیستن اوست، ولی قاطبه مردم دنیا بر این باورند که ثروت و شهرت و قدرت می‌تواند برای آنها شادی بیافریند [۵]. با توجه به هدف زندگی می‌دانیم که این‌طور نیست؛ یعنی در حالی که مثلاً حداقلی از ثروت برای تأمین زندگی متعارف انسان ضروری است، افزایش آن فقط می‌تواند آسایش و رفاه زندگی را بیشتر کند، ولی نمی‌تواند الزاماً آرامش خاطر و رضایت باطن یا شادی به‌بار آورد. آنچه می‌تواند برای انسان شادی بیافریند، برخورداری از ارزش‌های انسانی چون عشق‌ورزی و محبت‌کردن بی‌ریا، خدمتگزاری بی‌توقع، امیدواربودن، خوش‌بینی، خیرخواهی،

۱. Awareness

۲. Happiness

سپاسگزاری، رضامندی، گذشت، پیشه کردن تقوا و غیره یا حذف یا کاهش رذایل اخلاقی همچون تنفر و کینه، توقع، حسادت، حرص و زیاده‌خواهی، خشم، خودپرستی، دورویی شهوت، عجله، عیب‌جویی، نومیدی و غیره است [۲ و ۳].

با توجه به نکات یادشده، به‌ویژه اینکه لازم است طوری زندگی کنیم که شادی مادر طول حیاتمان بیشینه باشد، معلوم می‌شود که آموزش مهندسی یا آموزش هر حرفه دیگری و به‌طور کلی آموزش در دوره‌های مختلف باید در برگیرنده نکاتی باشد که به پرورش ارزش‌های انسانی و حذف یا کاهش رذایل اخلاقی کمک کند. با توجه به این مطالب می‌تون به حرفه مهندسی فقط به عنوان وسیله‌ای که یک مهندس می‌تواند مؤثرترین خدمت را ارائه دهد، نگاه کرد.

می‌توان نکات زیر را در ارتباط با آموزش مهندسی و خصوصیات استادان و دانشجویان مهندسی بیان کرد:

۱.۳. آموزش مهندسی

دانشکده‌های مهندسی تمهیداتی اتخاذ کنند که همراه با تدریس دروس و اجرای برنامه‌های متعادل خود ارزش‌های زیر را در دانشجویان پرورش دهد:

- احیای حس خودباوری، اتکای به نفس و توکل به خداوند؛
- وطن‌دوستی و داشتن انگیزه برای خدمتگزاری بی‌ریا به جامعه؛
- حقیقت‌طلبی، صداقت، صلح و آرامش، عشق و محبت‌ورزی، تقوا، توکل، تواضع، پشتکار، صبر، گذشت، امید، سپاسگزاری، خیرخواهی، خوش‌بینی، مراعات حقوق دیگران، صرفه‌جویی، دقت، عدم وابستگی، محدود کردن آرزوها و نظم و تعهد.

در ارتباط با آموزش مهندسی و آموزش هر حرفه دیگری می‌توان گفت که یک ملت وقتی می‌تواند روی شادی و برکت را ببیند که آموزش در آن کشور در یک فضای حقیقت‌طلبی، محبت‌ورزی و معنویت صورت گیرد [۶].

لازم است اضافه شود که ارزش‌های انسانی را نمی‌توان با ایراد سخنرانی‌ها و نوشتن کتاب و مقاله در شاگردان پرورش داد. اعضای هیئت علمی دانشکده‌های مهندسی و به‌طور کلی معلمان با برخورداری از این ارزش‌ها و الگوبودن برای دانشجویان است که می‌توانند این

ارزش‌ها را در شاگردان خود پرورش دهند. خواندن کتاب و مقاله و دیدن فیلم و نمایشنامه‌هایی در باره زندگی مهندسانی که از ارزش‌های انسانی برخوردار بوده و توانسته‌اند خدمات ارزشمندی به جامعه ارائه دهند، می‌تواند در پرورش ارزش‌های انسانی در دانشجویان مؤثر واقع شود.

۲.۳. استادان و اعضای هیئت علمی مهندسی

پیشنهاد می‌شود که معلمان دانشکده‌های مهندسی:

- سعی کنند تا ارزش‌های انسانی را هرچه بیشتر در خود پرورش دهند؛
- تصور کنند که دانشجویان فرزندان آنان هستند و مطالب درسی را بر محمل عشق و محبت سوار کنند و به فرزندان خود عرضه نمایند؛
- تدریس همراه با محبت و رزی خود را نوعی عبادت تلقی کنند که پاداش آن تقرب به خدا و شادی زایدالوصف است و نه حقوق ماهانه ناچیز؛
- سعی کنند با ذکر نام و شرح فعالیت مهندسانی که با فداکاری و عشق به وطن به مردم خدمت کرده و با برخورداری از ارزش‌های انسانی همیشه راضی و شاد بوده‌اند، روحیه ایثار و سایر ارزش‌های انسانی را در دانشجویان زنده نمایند و آن را پرورش دهند.
- سعی کنند در لابه‌لای دروس یا در ساعات دیگر با دانشجویان خود در باره هدف و راه زندگی بحث کنند، به ویژه اینکه ما برای شادزیستن آفریده شده‌ایم و راه دستیابی به شادی زایدالوصف (راه زندگی) عشق و محبت و رزیدن بی‌توقع، خدمتگزاری بی‌چشمداشت و بیشه کردن تقوا - یا حذف رذایل اخلاقی - است؛
- به دانشجویان تفهیم کنند که علم تنها کافی نیست، چه ارزشی دارد اگر انسان تمام دانش دنیا را داشته باشد، ولی از انسانیت بی‌بهره باشد؛
- به دانشجویان یادآور شوند که آموزش برای زندگی است و نه برای تأمین مایحتاج زندگی [۶]؛
- به دانشجویان نشان دهند که بزرگترین عبادت ارائه مؤثرترین خدمت، همراه با عشق و محبت بدون هیچ چشمداشت و ریا به مردمی است که بیشترین نیاز را به آن خدمت دارند و این عمل بیشترین شادی را برای آنها خواهد داشت.

۳.۳. دانشجویان

پیشنهاد می شود که دانشجویان:

- سعی کنند در حین فرا گرفتن علوم مهندسی، ارزش های انسانی به ویژه خوداتکایی، پشتکار، دقت، صداقت، تواضع، سپاسگزاری، مراعات حقوق دیگران، نظم و تعهد را در خود پرورش دهند؛

- سعی کنند علوم مهندسی را خیلی خوب فراگیرند و شادی زندگی خود را در ارائه مؤثرترین خدمت بی ریا به جامعه کسب کنند.

مراجع

۱. یعقوبی، محمود، و بهادری نژاد، مهدی، در فضایل انسانی مهندسان، بخش اول: خردمندی، فصلنامه آموزش مهندسی ایران، ۱۳۸۲.

۲. بهادری نژاد، مهدی، دانشگاه زندگی، چاپ چهارم، انتشارات کاروان، تهران، ۱۳۸۱.

۳. بهادری نژاد، مهدی، عشق و انتروپی و راه زندگی، نشریه ماهانه علمی و پژوهشی شریف، صفحات ۵۱ تا ۶۰، آذرماه ۱۳۷۳.

4. Bhadori, M.N., Web Site: www.Happinometry.com

۵. بهادری نژاد، مهدی، شادی و زندگی، چاپ سوم، انتشارات کاروان، تهران، ۱۳۸۱.

6. Loraine Borrows, Compiler, Sathya Sai Education in Human Values, Sri Sathya Sai Books and Publication Trust, P.O. Box 515 134, Anantapur District (A.P.), India, 2001.

(تاریخ در یافت مقاله: ۸۱/۱۰/۷)